

Pl. 125-51

Vak 125

CHRONOLOGISCH OVERZICHT

VAN DE

GESCHIEDENIS DER NEDERLANDEN ,

ten dienste der Scholen voor gewoon lager
onderwijs.

VIERDE DRUK.



TILBURG,
Ter Drukkerij van het R. K. Jongens-Weeshuis.
1882.



CHRONOLOGISCH OVERZICHT

VAN DE

GESCHIEDENIS DER NEDERLANDEN,

ten dienste der Scholen voor gewoon lager
onderwijs.

VIERDE DRUK.



TILBURG,
Ter Drukkerij van het R. K. Jongens-Weeshuis.
1882.

IMPRIMATUR.

—

J. Cuyten,

Præs. Sem. Lib. Cens.

Datum in Haaren , 21 Junii 1882.

EIGENDOM.

INLEIDING.

Geschiedenis is het verhaal van hetgeen gebeurd is. Men kan verhalen, wat geschied is met een persoon, met een volk, met het geheele menschelijke geslacht, en zoo verkrijgt men de geschiedenis van een persoon, *persoonsgeschiedenis*, van een volk, *bijzondere geschiedenis*, van de wereld, *algemeene geschiedenis*.

Men verdeelt de geschiedenis ook in *gewijde* en *ongewijde* geschiedenis.

De *vaderlandsche geschiedenis* is het verhaal van die gebeurtenissen, welke plaats gehad hebben op onzen geboortegrond.

De geschiedenis heeft tot hulpwetenschappen:

1^o. De *Chronologie* of tijdrekenkunde, die den tijd leert bepalen, wanneer de gebeurtenissen zijn geschied.

2^o. De *Geographie* of aardrijkskunde, die ons de plaats leert kennen, waar een merkwaardig feit is voorgevallen.

3^o. De *Genealogie* of geslachtenrekenkunde, die ons bekend maakt met de familiebetrekkingen der vorstelijke personen.

Van grooten invloed op een volk is de inrichting van zijn staatsbestuur.

Het kan zijn:

I. MONARCHAAL of EENHOOFDIG.

a. **Onbeperkt**. De vorst alleen geeft wetten en voert ze uit zonder de onderdanen te raadplegen.

1. *Absoluut* (volstrekt). De vorst alleen regeert, doch naar vastgestelde wetten.

2. *Despotisch* (willekeurig). De staatsinstellingen schrijven de medewerking eener macht niet voor, of zoo zij dit wel doen, worden zij niet door den vorst geraadpleegd. Zijn *wil* is *wet*. Hij beschikt willekeurig over zijne onderdanen, hunne goederen en vrijheden.

b. **Beperkt** (constitutioneel). De vorst deelt de wetgevende macht met een of meer vereenigingen van personen (volksvertegenwoordigers).

II. REPUBLIKEINSCH OF VEELHOOFDIG.

a. *Aristocratisch*. Wanneer slechts een deel van het volk, het aanzienlijkste (rijkste, machtigste) het gezag uitoefent.

b. *Democratisch* of volksregeering. Het volk kiest de regeeringspersonen uit zijn midden.

Men verdeelt de geschiedenis in tijdvakken, teneinde de gebeurtenissen gemakkelijker te kunnen overzien.

Een tijdvak is de tijdruimte, waarin eenige gebeurtenissen hebben plaats gehad. Het begint of eindigt gewoonlijk met een merkwaardig feit.

De geschiedenis van ons land kan men gevoeglijk in zes zulke tijdvakken verdeelen:

I. Van de komst der eerste bewoners tot den inval der Franken, 280 v. C. — 260 n. C.

II. Van den inval der Franken tot het begin der grafelijke regeering 260 — 922.


III. Van de grafelijke regeering tot de afzwering van Filips II, 922 — 1581.

IV. Van de afzwering van Filips tot de Fransche overheersching, 1581 — 1795.

V. Van de Fransche overheersching tot de stichting van het koninkrijk der Nederlanden, 1795 — 1815.

VI. Van de stichting van het koninkrijk der Nederlanden tot op onzen tijd, 1815 — heden.

AANMERKING. De feiten en aantekeningen, met kleine letter gedrukt, zijn bestemd, om het overzicht duidelijker en vollediger te maken, niet om door de leerlingen woordelijk van buiten geleerd te worden.



CHRONOLOGISCH OVERZICHT

VAN DE

Geschiedenis der Nederlanden.

EERSTE TIJDVAK.

De oude bewoners. Invloed der Romeinen.

J. v. C.

280. De Kelten en Kimbren eerste bewoners van ons land.

112. Kimbrische vloed.

De Kimbren, met de Teutonen vereenigd, verhuizen naar zuidelijker landen. Marius en Sylla verslaan de Teutonen onder Teutobochus bij Aix en de Kimbren onder Bojorix bij Verona.

100. Komst der Batavieren en Friezen in ons land.

De *Batavieren* woonden tusschen *Maas*, *Waal* en *Rijn*; de *Groote Friezen* in *Friesland*, *Groningen* en *Drente*; de *Kleine Friezen (Frisiabonen)* in *Noord-Holland*; de *Brukeren* in *Overijsel*; de *Tenkteren* in het *Z. O. van Gelderland*; de *Kaninefaten* in een deel van *Zuid-Holland*; de *Marezaten* in *Zeeland*; de *Taxandriërs* in *Noord-Brabant* en *Zeeland*.

J. v. C.

54. Julius Cesar onderwerpt Gallië. De Batavieren sluiten een verbond met hem. Kattenwald. Zij volgen Cesar in zijne oorlogen tegen Pompejus.
10. Drusus onderwerpt de Friezen. Hij bestrijdt de Cherusken en breidt het rijk tot de Elbe uit. Dijken en kanalen. Maastricht, Nijmegen, Wijk bij Duurstede, Utrecht, Leiden, Voorburg, Groningen. Tiberius verschijnt in deze gewesten.

J. n. C.

9. Varus wordt in het Teutoburgerwoud door Herman of Arminius verslagen.
16. Germanicus. Hij overwint de Cherusken, Marsen en Katten. Cariovaldo.
28. Olennius. Opstand der Batavieren. Apronius. De Friezen verslaan de Romeinen in het Baduahennerwoud.
50. Corbulo bedwingt de Friezen.
69. Claudius Civilis. Opstand der Batavieren. Brinio.
70. Castra-Vetera door Civilis veroverd.
71. Cerealis onderwerpt de Batavieren.
86. De Batavieren helpen de Romeinen onder Agricola eene volkomene overwinning op de Britten bevechten.
120. De Batavieren volgen keizer Hadrianus naar het Oosten.

 TWEEDE TIJDVAK.

Vestiging en heerschappij der Franken.

260. Inval der Franken, Saksers en Allemannen. De naam der Batavieren verdwijnt langzamerhand uit de geschiedenis.
356. Julianus de Afvallige strijdt met voordeel tegen de Allemannen en Saksers.
375. Groote volksverhuizing. Hunnen, Gothen, Wandalen, Franken, Bourgondiërs, Anglen en Saksers.

J. n. C.

450. Friezen, Anglen en Saksers naar Engeland.
481. Clovis. Zijne overwinningen en overgang tot het Christendom. Hij vestigt de heerschappij der Franken.
511. Dood van Clovis. Verdeeling van het rijk onder zijne vier zonen. Zijn jongste zoon, Clotarius I, vereenigt de deelen (558); nieuwe verdeeling (561).
613. Clotarius II hereenigt de deelen andermaal. Hij staat Austrasië af aan zijn zoon Dagobert I. Pepijn van Landen, hofmeier.
- 600 — 800. Invoering van het Christendom. Dagobert I sticht de eerste Christen kapel te Utrecht.

SERVATIUS, AMANDUS, LAMBERTUS, HUBERTUS, ELIGIUS, LIVINUS en CHISLINUS prediken voornamelijk in *Brabant* en *Vlaanderen*.

WILFRIDUS, WULFRANNUS, SUITBERTUS, WILLIBORDUS en BONIFACIUS verkondigen het geloof in *Friesland*.

695. De H. Willibrordus, eerste Aartsbisschop van Utrecht.

De Frankische hofmeiers PEPIJN *van Herstal*, KAREL *Martel* en PEPIJN *de Korte* ondersteunen de zendelingen in het verbreiden van het Geloof.

Strijd van de *Franken* tegen de *Friezen* en *Saksers*. KAREL *Martel* en RAOBDOUD.

718. Dood van Radboud, koning der Friezen.
752. Pepijn de Korte wordt koning van Frankrijk.
755. Bonifacius door de Friezen te Dokkum vermoord.
- 768 — 814. Regeering van Karel den Grooten.
771. Oorlogen tegen de Friezen en Saksers.
804. Onderwerping der Friezen en Saksers. Radboud II. Wittekind.

Uitbreiding van het *Christendom* en der *beschaving*. Stichting van *kerken* en *scholen*. *Handel*.

- 810 — 900. Invallen der Noormannen.

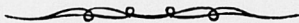
- 814 — 840. Regeering van Lodewijk den Vromen.

J. n. C.

826. Heriold, koning der Denen, en zijne broeders Roruk en Hemming zoeken eene schuilplaats in het Frankische rijk. Kennemerland. West-Friesland. Walcheren.
834. Geweldige invallen der Noormannen. Wijk bij Duurstede. Utrecht. Tiel. Antwerpen.
843. Verdrag van Verdun tusschen de zonen van Lodewijk den Vromen.

Nederland tusschen den *Rijn*, de *Maas* en de *Schelde* komt aan *Lotharingen*. Later (879) kwamen deze landen gedeeltelijk aan *Frankrijk*, gedeeltelijk aan *Duitschland*, waartoe ook de landen noordwaarts van den *Rijn* gerekend werden.

880. Lodewijk de Jongere, koning van Frankrijk, verdrijft de Noormannen van zijn grondgebied. Nijmegen.
881. Nieuwe inval der Noormannen onder Siegfried en Godfried. Haslou (Elsloo). Karel de Dikke.
891. Geweldige nederlaag der Noormannen bij Leuven door Arnulf, koning van Duitschland.



DERDE TIJDVAK.

Het Leenstelsel. Nederland onder hertogen, graven en andere heeren.

900. Inrichting en uitbreiding van het Leenstelsel.

Koningen. Domeinen. Allodiale goederen. Vrije mannen. Lijfeigenen.

Leengoed of feudaalgoed. Achterleen. Zwaardleen. Spilleen. Leenmarken.

Leenheer. Leenman of vasal. Achterleenmannen of valvassoren.

Hertog, graaf, baron, kastelein.

Schouten, baljuw, schepenen; potestaten, grietmannen.

Geschillen tusschen den leenheer en zijn leenman werden bijgelegd door eene vergadering van ten minste vijf leenmannen, die nagenoeg in macht en aanzien gelijk waren met de daarin betrokkenen, vandaar: *pares* (*pairs*, *gelijken*, *evenboortigen*).

Erfelijkheid der leenen onder keizer KOENRAAD II. (1037).

Hollandsche Huis. 922 — 1299.

Dirk I.	922 — 939.	Dirk VI.	1122 — 1157.
Dirk II.	939 — 989.	Floris III.	1157 — 1190.
Arnoud.	989 — 993.	Dirk VII.	1190 — 1203.
Dirk III.	993 — 1039.	Willem I.	1203 — 1222.
Dirk IV.	1039 — 1049.	Floris IV.	1222 — 1234.
Floris I.	1049 — 1061.	Willem II.	1234 — 1256.
Dirk V.	1061 — 1091.	Floris V.	1256 — 1296.
Floris II.	1091 — 1122.	Jan I.	1296 — 1299.

Bij den dood van DIRK VII beproefde zijne echtgenoot AD-
HEIDE *van Kleef* hare dochter ADA, gehuwd met LODEWIJK *van*
Loon, te doen opvolgen; doch de machtige edelen, met WILLEM I
aan het hoofd, beletten zulks.

J. n. C.

922. Dirk I door Karel den Eenvoudigen met het
graafschap Holland begiftigd. Abdij van Egmond.

Den 15 Juni 922 begiftigde KAREL *de Eenvoudige* DIRK I met
het graafschap *Holland*. Eerst in de elfde eeuw komt het onder
dien naam voor. Het strekte zich, naar men gist, van *Zuid-*
Beveland tot *Alkmaar* uit, en bepaalde zich enkel tot de kusten;
anderen beweren, dat het de landen van den mond der *Maas* tot
den *Fliestroom* (den noordelijksten arm van den *Rijn*) omvatte.

985. Begin van den oorlog tusschen Holland en West-
Friesland.

993. Arnoud sneuvelt bij het dorp Winkel in een tocht tegen
de West-Friezen.

1015. Dordrecht gesticht door Dirk III. Tol op de Merwe.
Oorlog met Adelboldus, bisschop van Utrecht. Godfried
van Lotharingen.

1043. Begin van den oorlog tusschen Holland en Vlaan-
deren.

1047. Dirk IV in oorlog met bisschop Bernulfus.

1049. Dirk IV te Dordrecht door een Keulenaar vermoord.

1061. Overwinning van Floris I bij Neder-Hemert. Hij
wordt door Herman van Kuik vermoord. Min-
derjarigheid van Dirk V. Godfried de Bulte-
naar. Robert de Fries.

J. n. C.

1072. Delft, gesticht door Godfried den Bultenaar.
 1077. Dirk V neemt den titel aan van graaf van Holland. Friesland van Holland afgescheiden.
 1086. Hendrik IV, graaf van Leuven, neemt den titel aan van graaf van Brabant.
 1096. Eerste kruistocht.

VAN BORSELEN uit *Zeeland*, BREDERODE en VAN ARKEL uit *Holland*, de FORTEMAN'S BOTHNIA'S en GALAMA'S uit *Friesland* volgen GODFRIED van *Bouillon* naar het H. Land.

1099. Gerhard I, graaf van Gelder.
 1106. Godfried I, graaf van Brabant, wordt hertog van Neder-Lotharingen en wordt sedert ook hertog van Brabant genoemd.
 1118. Vereeniging van Gelder en Zutten.
 1132. Dirk VI beoorloogt de West-Friezen. Floris de Zwarte. Alkmaar.
 1157. Floris III. Tel te Geervliet. Oorlog met Vlaanderen.
 1170. Grootte watervloed in Holland en Friesland.
 1189. Floris III volgt keizer Frederik Barbarossa op zijn kruistocht.
 1190. Floris III sterft te Antiochië aan de pest.
 1195. Dirk VII en zijne gemalin Aleid van Kleef slaan de Vlamingen en West-Friezen.
 Willem (later Willem I) met West-Friesland beleend.
 1203. Oorlog van Holland en Gelderland tegen Utrecht en Brabant. Dirk VII en Otto van Gelder door Hendrik I verslagen en gevangen genomen. Holland gedurende tachtig jaren leenroerig van Brabant. Dood van Dirk VII. Strijd om de opvolging.
 1219. Willem I. Zijn kruistocht. Slag bij Alcassar in Portugal. Inneming van Damiate.
 1220. Opkomst van den burgerstand:

In *Holland*: WILLEM I. FLORIS IV. WILLEM II. FLORIS V.
 „ *Gelderland*: OTTO I. REINOUDE I. REINOUDE II.
 „ *Brabant*: JAN I. HENDRIK II. HENDRIK III.

Krachtig werkte tot de opkomst van den burgerstand mede de toenemende invloed van het *Christendom*, de *Kruistochten* en het *eigenbelang* der vorsten.

J. n. C.

Privilegiën, keuren, blijde inkomst, handvest, poorters, vroed-
schappen. Opkomst der gilden.

1234. Kruistocht tegen de Stadingers. Floris IV.
1235. Floris IV komt te Corbië in een steekspel om het
leven.
1247. Willem II, Roomsch-Koning.
1253. Willem II overwint de Vlamingen bij West-Kapelle.
1256. Hij sneuvelt in een tocht tegen de West-Friezen.
1277. De Dollart ontstaan. Torum en 33 dorpen vergaan.
1285. De landtaal in staatsstukken ingevoerd.
1287. Floris V eindigt den Westfrieschen oorlog.
1288. Slag bij Woeringen. Jan I, hertog van Brabant.
Vereeniging van Brabant en Limburg. Reinoud I,
graaf van Gelder.
1296. Dood van Floris V. Dirk van Kuik, Gijsbrecht
van Amstel, Gerard van Velzen, Herman van
Woerden. Jan II, Wolfert van Borselen.
1299. Vereeniging van Holland, Zeeland en Henegouwen.

Huis van Henegouwen. 1299 — 1354.

Jan II.	1299 — 1304.		Willem IV.	1337 — 1345.
Willem III.	1304 — 1337.		Margaretha.	1345 — 1354.

1300. Amsterdam tot eene stad verheven. Twist om de
opvolging. Jan van Renesse. Nikolaas van Putten.
1302. Sporenslag bij Kortrijk. De Franschen worden door de
Vlamingen verslagen. Jan van Oostervant sneuvelt.
1304. De Vlamingen dringen tot in Holland door. Witte
van Haemstede. Het Manpad. Slag bij Zierik-
zee. Willem van Oostervant.
De steden geraadpleegd over regeeringszaken. Eerste bede.
Jan II, hertog van Brabant, vaardigt de Kortenbergse
wetten uit. 1312.
1315. Verschrikkelijke hongersnood en pest.
1323. Einde der oorlogen tusschen Holland en Vlaanderen. De
graaf van Vlaanderen staat zijne aanspraken op Zeeland af.

J. n. C.

1339. Gelderland tot een hertogdom verheven door keizer Lodewijk van Beieren onder Reinoud II.
1345. Willem IV. Oorlog tegen Utrecht en Friesland. Hij sneuvelt bij Stavoren.
- 1350 — 1500. Oorlogen tusschen den adel en burgerstand: Hoeksche en Kabeljauwsche twisten in Holland, de Schieringers en Vetkoopers in Friesland, de Heeckerens en Bronckhorsten in Gelderland, de Lichtenbergers en Lockhorsten in Utrecht.
Het eerste gebruik van buskruit en vuurwapenen in ons land.
1351. Slagen bij Veere en Zwartewaal.
1354. Margaretha verzoent zich met haar zoon Willem V.

Huis van Beieren. 1354 — 1433.

Willem V. . . 1354 — 1388.	Willem VI. . 1404 — 1417.
Albrecht. . . 1388 — 1404.	Jacoba. . . . 1417 — 1433.

1360. Willem Beukelz. vindt het haringkaken uit.
1361. Eduard en Reinoud III van Gelder. Slag bij Tiel.
1370. Gerardus Magnus. Stichting van de Broeders des Gemeenen Levens. Floris Radewijns. Thomas van Kempen. Oprichting van scholen in de steden.
1396. Albrecht beoorlooft de Friezen.
Willem van Oostervant huwt met Margaretha van Bourgondië. 1399.
1407. Oorlog met Jan van Arkel.
1416. Eerste groot haringnet te Hoorn gebreid. De gebroeders Van Eyk schilderen met olieverf.
1417. Dood van Willem VI. Jacoba's twist om de opvolging.
1420. Jan van Beieren, oom van Jacoba, wordt door Jan van Brabant als ruwaard van Holland erkend.
1421. St-Elisabethsvloed. De Biesbosch ontstaan.
1423. Arnoud van Gelder als hertog erkend.
1424. Inneming van het slot te Schoonhoven. Dood van Albrecht Beiling.

J. n. C.

1428. Filips de Goede, hertog van Bourgondië, ruwaard van Holland, Zeeland en Henegouwen.
 1429. Ridderorde van het Gulden vlies.
 1433. Jacoba geeft hare rechten aan Filips van Bourgondië over. Frank van Borselen.

Huis van Bourgondië. 1433 — 1482.

Filips I. . . 1433 — 1467. | Maria. . . . 1477 — 1482.
 Karel I. . . 1467 — 1477. |

1437. Bloeiende handel. Macht ter zee. Strijd met de Oosterlingen. Hanzé.
 1443. Filips de Goede vereenigt de meeste Nederlanden.
 1456. David van Bourgondië, bisschop van Utrecht.
 1464. Eerste vergadering der Algemeene Staten te Brugge. Toenemende macht des volks.
 1465. Ontaard gedrag van Adolf van Gelder. Arnoud.
 1473. Karel de Stoute bemachtigt Gelder en Zutphen. Zijne mislukte poging om zich tot koning van Bourgondië te verheffen. Frederik III. Lodewijk XI. Strijd met de Zwitsers. Slagen bij Granson en Mürten.
 1477. Karel de Stoute sneuvelt bij Nancy. Oprichting van een staand leger. Accijnsen, verponding.
 1477. Maria van Bourgondië. Lodewijk XI maakt zich van Bourgondië meester. Groot Privilegie. Huwelijk van Maria met Maximiliaan van Oostenrijk.

Huis van Oostenrijk. 1482 — 1581.

Filips II. . . 1482 — 1506. | Filips III (II). 1555 — 1581.
 Karel II (V). 1506 — 1555. |

1482. Filips de Schoone onder voogdij van Maximiliaan. Gent.
 1482. Jan van Schaffelaar. Maximiliaan wereldlijk voogd van Utrecht. Jonker-Fransen oorlog. Rotterdam verrast.

J. n. C.

1492. Albrecht van Saksen. Kaas- en broodvolk bedwongen. Einde der Hoeksche en Kabeljauwsche twisten.

Albrecht, erfpotestaat van Friesland. Oorlog tusschen Gelder en Holland. Karel van Egmond. Maarten van Rossum.

1494. Filips de Schoone aanvaardt de regeering. Hij vernietigt het groot Privilegie.

1496. Huwelijk van Filips met Joanna van Arragon

1500. Karel V te Gent geboren.

1504. Filips de Schoone wordt koning van Spanje.

1506. Karel V onder voogdij van Maximiliaan. Margaretha van Oostenrijk landvoogdes. Herhaalde strooptochten van Karel van Gelder.

1515. Karel V aanvaardt de regeering in de Nederlanden.

1516. Karel V, koning van Spanje.

1519. Karel V, keizer van Duitschland.

1522. Paus Adrianus VI.

Hervorming 1517. Oorlogen tusschen KAREL V en FRANS I, koning van *Frankrijk* (1520 — 1543). Vrede van *Kamerijk*. 1529.

KAREL V, heer van *Friesland* (1517) wereldlijk vorst van *Utrecht* (1528) van *Groningen* en *Drente* (1536) en erfgenaam van *Gelder* (1538) Oorlog met WILLEM van *Gulik* — 1543.

1543. Karel V vereenigt al de Nederlandsche gewesten onder één bestuur. Bourgondische cirkel.

1555. Afstand van Karel V. Filips II.

1556. Hij schenkt hem ook de kroon der Beide-Siciliën.

1558. Dood van Karel V.

Filips II in oorlog met Hendrik II, koning van Frankrijk. Slagen bij St.-Quentia en Grevelingen.

1559 Vrede van Cateau-Cambrésis.

FILIPS II regelt het bestuur in de *Nederlanden*. Zijne zuster MARGARETHA van *Parma* wordt tot landvoogdes aangesteld. De verschillende gewesten krijgen stadhouders: WILLEM van *Oranje* (in 1533 te *Dillenbourg* geboren) over *Holland*, *Zeeland* en *Utrecht*, LAMORAAL, graaf van *Egmond*, over *Vlaanderen* en *Atrois*, FILIPS, graaf van *Hoorn*, over *Doornik*. e. a. Hij stelt in den Raad van *State*

met kardinaal GRANVELLE, den Raad van *Financiën* met BARLAIMONT, en den *Geheimen* Raad met VIGLIUS AYTA als voorzitter. Oprichting van 14 nieuwe bisdommen.

J. n. C.

1559. Filips II vertrekt naar Spanje.
Ontevredenheid in deze gewesten. Granvelle verlaat de Nederlanden. 1564.
1565. Verbond der edelen. Compromis. Marnix van St.-Aldegonde. Hendrik van Brederode. Lodewijk van Nassau.
1566. Smeekschrift der edelen. Geuzen. Beeldstormerij.
1567. Alva in de Nederlanden. Oranje en vele andere edelen verlaten deze gewesten. Raad van Beroerte. Egmond en Hoorn in hechtenis genomen. Filips Willem.
1568. Begin van den tachtigjarigen oorlog. Slag bij Heiligerlee. Adolf van Nassau en Aremberg, beiden sneuvelen.
Dood van de graven van Egmond en Hoorn. Slag bij Jemmingen. Oranje trekt met een leger over de Maas. Bosch- en Watergeuzen.
1569. Belasting van den tienden, twintigsten en hondersten penning.
1570. Herman de Ruyter verrast Loevestein. Allerheiligenvloed.
1572. De Watergeuzen veroveren den Briel. Lumey. Treslong.

Vele steden in *Holland* en *Zeeland* zooals: *Vlissingen*, *Zierikzee*, *Enkhuizen*, *Dordrecht*, *Gorkum*, enz. scharen zich onder de vanen van *Oranje*. LODEWIJK van *Nassau* bemachtigt *Bergen* in *Henegouwen*; ALVA herneemt het.

1572. De Martelaren van Gorkum.
Zutphen en Naarden. Beleg van Haarlem. Don Frederik de Toledo. Ripperda.
1573. Beleg en ontzet van Alkmaar. Slag op de Zuyderzee. Bossu gevangengenomen. Alva vertrekt. Don Louis de Requesens volgt hem op.
1574. Inname van Middelburg. Slag op de Mookerheide. Valdez en D'Avila. Dood van Lodewijk en Hendrik van Nassau. Beleg en ontzet van Leiden. Valdez.

J. n. C.

1575. Holland en Zeeland zoeken tevergeefs hulp bij Elizabeth, koningin van Engeland, en Hendrik III, koning van Frankrijk. Hoogeschool te Leiden. Tocht naar Schouwen.
1576. Dood van Requesens. Spaansche Furie. Antwerpen geplunderd. Pacificatie van Gent:

De *Spaansche troepen* zouden het land verlaten. Bijeenroeping der *Algemeene Staten*. Handhaving van den *katholieken godsdienst* buiten *Holland* en *Zeeland*. Vernietiging van de *plakkaten* tegen de ketters en van de *bevelen* van *Alva*. Teruggave van *goederen*; vernietiging der *vonnissen*, *zuilen*, enz. van *Alva*.

1577. Don Jan, landvoogd. Eeuwig edict. Verrassing van het kasteel van Namen. Oranje, ruwaard van Brabant. Matthias van Oostenrijk. Willem van Oranje, raadsman en stedehouder. 1578.
1578. Amsterdam verlaat de Spaansche zijde. Alexander Farnese. Slag bij Gemblours. Dood van Don Jan. De Staten zoeken andermaal ondersteuning in Frankrijk en Engeland. De hertog van Anjou en Joh. Casimir in ons land. Godsdienstvrede. Malcontenten.
1579. Verdrag van Atrecht. Kort daarop verzoenen zich de Zuidelijke provinciën met Filips. Unie van Utrecht. Jan van Nassau. Scheiding van Noord- en Zuid-Nederland.

De Unie van *Utrecht* legt den grond tot de republiek der vereenigde Nederlanden: Elk gewest behoudt zijne *privilegiën*. Regeling der *belastingen*. Geen *vrede* sluiten dan met aller toestemming. De *Stadhouders* beslissen bij verschil van meening. Geen *afzonderlijke verdragen* sluiten met vreemde vorsten. Regeling der *krijgsnacht*. Vrijheid van godsdienst beloofd buiten *Holland* en *Zeeland*.

1579. Verovering van Maastricht en 's-Bosch door Parma.
1580. Banvonniss van Filips tegen Oranje. Zijne Apologie.
1581. Afzwering van Filips. De hertog van Anjou. Matthias van Oostenrijk verlaat deze gewesten.



VIERDE TIJDVAK.

De Republiek der Vereenigde Nederlanden.

STADHOUDERS

van <i>Holland, Zeeland, enz.</i>	van <i>Friesland, Groningen en Drente.</i>
Maurits. . . . 1585-1625.	Willem Lodewijk 1584-1620.
Frederik Hendrik 1625-1647.	Ernst Casimir. . . 1620-1632.
Willem II. . . . 1647-1650.	Hendrik Casimir I 1632-1640.
Eerste stadhoudersbestuur. 1650-1672.	Willem Frederik 1640-1664.
Willem III. . . . 1672-1702.	Hend. Casimir II 1664-1696.
Tweede stadhoudersbestuur. 1702-1747.	Joh. Willem Friso 1696-1711.
	Willem Karel
	Hendrik Friso. 1711-1747.

Erfstadhouders van alle gewesten.

Willem IV (Willem Karel Hendrik Friso).	1747-1751.
Willem V.	1751-1795.

De Republiek bestond uit: *Holland, Zeeland, Gelderland, Utrecht, Friesland, Overijssel, Groningen (Stad en Lande)*; verder *Drente*, dat wel geen deel had aan 't algemeen bestuur, maar toch, onafhankelijk van de Algemeene Staten, zijne inwendige belangen regelde, en de Generaliteitslanden: *Staats-Vlaanderen, Staats-Brabant, Staats-Limburg, Staats-Opper-Gelder* en *Westerwolde*, onder het onmiddellijk bestuur der Generale Staten.

J. n. C.

1582. Jan Jauregui doet een aanslag op 's prinses leven.
1583. Fransche Furie te Antwerpen. Oranje wordt de grafelijkheid over Holland en Zeeland opgedragen.
1584. Willem I door Balthasar Gerards vermoord. De hertog van Parma maakt groote vorderingen in de Zuidelijke Nederlanden.
1585. Antwerpen door Parma ingenomen.

De Staten bieden HENDRIK III, koning van *Frankrijk*, tevergeefs de heerschappij aan; zij wenden zich tot ELIZABETH, koningin van *Engeland*, welke hulptroepen zendt onder LEICESTER. (1585).

J. n. C.

1585. Leicester in de Nederlanden. Oldenbarnevelt 's lands advocaat. Prins Maurits Stadhouder, Kapitein-Generaal, Admiraal.
1586. Grave en Venloo gaan verloren. Maurits verovert Axel. Leicester verlaat ons land (1587).
1587. Inrichting der Staats-Stadhouderlijke regeering.

De **Provinciale Staten** bestonden uit afgevaardigden der daartoe bevoegde steden en uit de edelen of ridderschap, die het platte land en de kleinere steden vertegenwoordigden. Bij hen berustte de *oppermacht*, nochtans hadden zij buiten hun gewest geen gezag.

De **Algemeene Staten** waren afgevaardigden uit de *Provinciale Staten*. Zij vertegenwoordigden de geheele Republiek; raadpleegden en besloten over de algemeene belangen, over vrede en oorlog, kortom over alles, wat de Republiek in 't algemeen betrof. Zij zonden gezanten naar vreemde mogendheden en sloten verbonden met andere landen; tevens hadden zij het oppergezag over het krijgswezen, de geldmiddelen en kerkelijke zaken; ook gaven zij plakkatzen.

Elk gewest had een **Stadhouder**, die een ambtenaar was der *Provinciale Staten*. Hij zorgde voor de handhaving van het gerecht, mocht verschillende ambten vergeven en kon in eenige gevallen vermindering of kwijtschelding van straf verleen. Hij had het opperbevel over de krijgsmacht der provincie met den titel van Kapitein-Generaal en Admiraal. Bovendien was hij belast met het bijleggen der geschillen tusschen de provinciën onderling. Hij bezat de *uitvoerende macht*.

De steden werden bestuurd door de *Vroedschap*, bestaande uit de burgemeesters van 2—4 in getal, de schepenen en den raad. De *Stadhouder* benoemde de regenten der steden. Zij werden voor een bepaalden tijd gekozen. In sommige gevallen kon de *Stadhouder* ze afzetten en door anderen vervangen.

De **Raadpensionaris** (vóór 1621 's lands-advocaat) werd voor vijf jaar aangesteld, maar kon onmiddellijk herkozen worden. Hij was belast met de leiding der zaken in de vergadering, gaf raad, nam de stemmen op en maakte daaruit een besluit, tevens was hem de onderhandeling met vreemde gezanten opgedragen, ook hield hij briefwisseling met de gezanten de Republiek.

De **Raad van State** was belast met de regeling der oorlogszaken en het invorderen der gelden voor het leger.

De **Rekenkamer** had het bestuur over de geldmiddelen.

De **Admiraliteits-Collegiën** bestuurden de zaken, die op de vloot betrekking hadden.

De **Gedeputeerden te velde** vertegenwoordigden de Algemeene Staten bij het leger.

J. n. C.

1588. Onoverwinnelijke vloot. Medina-Sidonia. Howard.

1590. Verrassing van Breda. Heraugière.

1591. Maurits bemachtigt Zutphen, Deventer, Delfzijl, Nijmegen en Hulst.

1592. Dood van Parma.

PETRUS ERNST, graaf van *Mansfeld*, ERNST van *Oostenrijk* en FUENTUS volgen elkander (1592 — 1596) als landvoogden op. Verovering van *Steenwijk*, *Koelvorden* en *Geertruidenberg* (1593).

1594. Groningen bemachtigd. Vereeniging met de Unie. Zeetocht naar het Noorden. Barends, Heemskerk en Rijk.

1595. De gebroeders Houtman doen een tocht naar Oost-Indië. Cadix door de Engelschen en Nederlanders veroverd. 1596.

1596. Albertus van Oostenrijk, landvoogd.

1597. De Staten sluiten een verbond met Frankrijk. Slag bij Turnhout. Varax.

1598. Afstand der Nederlanden aan Albertus en Isabella. Mendoza. Dood van Filips II. Filips III. Olivier van Noord doet eene reis om de wereld.

1599. Mendoza valt in Gelderland. Maurits.

1600. Slag bij Nieuwpoort. Mendoza gevangen genomen.

1601 — 1604. Beleg van Ostende. Spinola.

1602. Oprichting der Oostindische Compagnie. Oldenbarnevelt.

De **Compagnie** kreeg octrooi voor 21 jaren; zij bezat een kapitaal van $6\frac{1}{4}$ millioen gulden. De aandeelen bedroegen *f* 3000. Zij was in zes kamers verdeeld: *Amsterdam*, *Rotterdam*, *Dordrecht*, *Middelburg*, *Enkhuizen* en *Hoorn*; had 73 bewindhebbers, waaruit eene kamer van Zeventienien gekozen werd. Weldra vormde de Compagnie een Staat in den Staat. In 1610 werd PIETER BOTH als eerste *Gouverneur-Generaal* van Neerlandsch Indië aangesteld met een hem ter zijde staanden raad.

J. n. C.

1606. Veldtocht van Spinola. Reinier Klaassen sneuvelt bij kaap St.-Vincent.
1607. Jacob van Heemskerk sneuvelt bij Gibraltar.
1609. Het twaalfjarig bestand te Antwerpen gesloten. De Vereenigde Nederlanden worden als onafhankelijke landen erkend.
1610. Maurits ondersteunt den keurvorst van Brandenburg. Le Maire doet eene reis om de wereld. 1614.

Remonstranten en Contra-Remonstranten. ARMINIUS en GOMARUS. OLDENBARNEVELT en de *Staten van Holland* sluiten zich aan bij de *Remonstranten*. MAURITS vereenigt zich met de *Contra-Remonstranten*.

1617. Scherpe resolutie. Indienstneming der waardgelders.
1618. Afdanking der waardgelders. Oldenbarnevelt, Hugo de Groot, Hoogerbeets en Ledenberg gevangen genomen.
1619. Dood van Oldenbarnevelt. Synode van Dordrecht. J. P. Koen verwoest Jacatra. Stichting van Batavia.
1621. Einde van het twaalfjarig bestand. Westindische Compagnie.

De **Westindische Compagnie** opgericht voor *Amerika* en de Westkust van *Afrika*, bekwam octrooi voor 24 jaren, bezat een kapitaal van 7 millioen gulden, met aandeelen van f 6000. Zij was verdeeld in vijf kamers: *Amsterdam*, *Zee-land*, *de Maas*, *het Noorderkwartier* en *Friesland* met *Stad-en-Lande*. Zij had 74 bewindhebbers, waaruit eene kamer van Negen-tien gekozen werd, belast met de leiding der zaken.

1621. Dood van Albertus.
1622. Spinola belegert Bergen-op-Zoom. Maurits.
1623. Aanslag op het leven van Maurits.
1625. Dood van Maurits. Frederik Hendrik. Verovering van Breda door Spinola.
1627. Frederik Hendrik verovert Groenlo.
1628. Piet Hein bemachtigt de Spaansche zilvervloot.
1629. Verovering van 's-Bosch door Frederik Hendrik.

Intusschen vallen MONTECUCULI en de graaf VAN DEN BERG met een Spaansch-Oostenrijksch leger in *Holland*; doch door de verrassing van *Wezel* worden zij genoodzaakt terug te trekken.

J. n. C.

1631. Overwinning op het Slaak. M. H. Tromp.
1632. Roemrijke veldtocht langs de Maas. Verovering van Maastricht. Geheel Limburg komt in de macht der Staten.
1633. Dood van Isabella. De Zuidelijke Nederlanden weder onder Spanje. Filips IV stelt den Infant Ferdinand als algemeen landvoogd aan.
1635. Verbond met Frankrijk.
1636. De hoogeschool van Utrecht gesticht. Joh. Maurits maakt zich meester van Brazilië.
1637. Frederik Hendrik verovert Breda. Dwaze tulpenhandel.
1639. M. H. Tromp slaat de Spanjaarden bij Duins.
1644. Verovering van Sas-van-Gent.
1645. Hulst ingenomen. Zeeuwsch-Vlaanderen met de Republiek vereenigd.
1647. Dood van Frederik Hendrik. Willem II.
1648. Munstersche vrede.

De koning van *Spanje* erkent de *Vereenigde Nederlanden* als eene vrije Republiek. In *Oost- en West-Indië* behoudt elk, wat hij op het oogenblik bezit. De *Staten* verkrijgen het recht, om de *Schelde* gesloten te houden.

1650. Binnenlandsche twisten. Loevesteinsche factie. Jacob de Witt. Mislukte aanslag op Amsterdam. Dood van Willem II. Eerste stadhouderlooze regeering.
1651. Groote vergadering te 's-Hage. Jacob Cats.

De *Unie*, de *godsdienst* en het *krijgswezen* waren de hoofdpunten van beraadslaging, doch men kwam tot geen besluit.

1651. Navigatie-akte, uitgevaardigd door Cromwell.
1652. J. A. van Riebeeck sticht eene kolonie aan de Kaap de Goede Hoop.
- 1652 — 1654. Eerste Engelsche oorlog. M. H. Tromp. Witte Cornelisz. de Witt. Jan en C. Eversten. M. A. de Ruyter. Slag bij Plymouth.
1653. Tromp. Driedaagsche zeeslag. Blake. J. van Galen sneuvelt bij Livorno, Tromp bij Katwijk. Jan de Witt, raadpensionaris.

J. n. C.

1654. Vrede te Westminster. Akte van Seclusie. Verlies van Brazilië.
1658. Tocht naar de Sont onder Wassenaar. De Ruyter.
1660. Vrede van Koppenhagen.
1661. Vrede van Olinda. De Nederlanders staan aan de Portugeezen hunne aanspraken op Brazilië voor 8 miljoen gulden af.
1662. Jan de Witt sluit een verbond met Lodewijk XIV, koning van Frankrijk, en Karel II, koning van Engeland.
1664. De hertog van York bemachtigt onze koloniën op de westkust van Afrika en verovert Nieuw-Nederland met Nieuw-Amsterdam (New-York). De Ruyter herneemt deze bezittingen.
- 1665 — 1667. Tweede Engelsche oorlog. Oorlog met den Bisschop van Munster, Bernard van Galen.
1665. Slag bij Lestoffe.
1666. Vierdaagsche zeeslag. Roemrijke terugtocht van De Ruyter.
Verbond met Denemarken, Brandenburg en Brunswijk-Lunenbourg (Quadruple-alliantie).
1667. Tocht naar Chattam. Vrede van Breda. Nieuw-Nederland verruild tegen Suriname. Eeuwig edict.
1668. Drievoudig verbond (Triple-alliantie) tusschen de Republiek, Engeland en Zweden.
Frankrijk sluit te Aken vrede met Spanje.
1672. Frankrijk, Engeland, Munster en Keulen beoorlogen onzen Staat.

CONDÉ, TURENNE, LUXEMBURG, VAUBAN. De Franschen dringen tot bij *Holland* door. De Munsterschen vallen in *Overijssel*, *Drente* en *Groningen*. RABENHAUPT. *Aardenburg* door den vaandrig BEEKMAN verdedigd. Slag bij *Solebay*. DE RUYTER.

1672. Willem III, stadhouder. Jan en Cornelis de Witt vermoord. Willem III verovert Charleroi.
1673. De Ruyter slaat de Engelschen en Franschen bij Schooneveld en Kijkduin. Beleg van Bonn.
1674. Vrede te Westminster met Engeland, Munster en Keulen. Slag bij Senef.

J. n. C.

1676. Strijd bij Stromboli. De Ruyter sneuvelt bij Syracuse.
1677. Slag bij Mont-Cassel.
1678. Vrede van Nijmegen. Slag bij St.-Denis.
1682. Verbond tusschen Zweden, de Republiek, Spanje en den keizer van Deutschland.
1684. De Staten brengen troepen ter been om de Spanjaarden te ondersteunen. Gaspar Fagel, raadpensionaris (1672 — 1688.)
1686. Verbond van Augsburg tusschen de Republiek, keizer Leopold, Spanje, Zweden en eenige vorsten van het Duitsche rijk.
1688. Willem III landt in Engeland. Hij verjaagt zijn schoonvader Jacobus II.
1689. Willem III, koning van Engeland. Frankrijk verklaart den oorlog aan Holland, Engeland en Spanje. Groot verbond van Weenen tusschen Spanje, keizer Leopold, Deutschland, Zweden, de Republiek en Engeland.
1690. Slag bij Fleurus. Zeeslag bij Bevesier.
1692. Ierland aan Willem III onderworpen.
Vernietiging der Fransche vloot bij kaap La Hogue. De Duinkerker kaper, Jan Bart. Slag bij Steenkerken.
1693. Slag bij Landen en Neerwinden.
1697. Vrede van Rijswijk. Willem III als koning van Engeland erkend.
Czaar Peter I bezoekt ons land. In 1716 kwam hij andermaal in deze gewesten.
1700. Spanje wordt bij een geheim tractaat verdeeld. Spaansche Successie-oorlog.
1701. Haagsch verbond tusschen keizer Leopold I, Engeland, de Republiek, Portugal, Pruisen en het Duitsche rijk.
1702. Dood van Willem III. Tweede stadhouderloos bestuur. Antonius Heinsius, raadpensionaris. (1689 — 1720). Slag bij Vigos. Almonde.
1704. De Hollanders en Engelschen veroveren Gibraltar. Slag bij Hochstädt.
1706. Slagen bij Ramellies en Turijn.
1708. Overwinning bij Oudenaarden. Verovering van Rijssel.
1709. Slag bij Malplaquet. Boufflers.
EUGENIUS van *Savoïë* en MARLBOROUGH. JAN WILLEM *Friso*.
OUWERKERK en COEHOORN. VILLARS, VENDÔME en VAUBAN.

J. n. C.

1711. Jan Willem Friso verdrinkt bij het overvaren van het Hollandsche diep, bij den Moerdijk.
1713. Vrede van Utrecht. De Spaansche Nederlanden aan Oostenrijk. Venloo en eenige andere plaatsen in Opper-Gelder worden aan de Republiek toegekend.
1715. Barrière-tractaat, te Antwerpen gesloten.

De Staten bekwamen het recht, bezetting te leggen in *Namen*, *Doornik*, *Meenen*, *Veurne*, *Warneton*, *Yperen*, het Fort *De Knokke* en *Dendermonde*.

1716. Buitengewone vergadering der Algemeene Staten.
1718. Verbond tusschen Frankrijk, Engeland, den Keizer en de Republiek tegen Spanje.
1720. Joh. Law, actie-handel.
1722. Karel VI richt eene Oostindische Compagnie op te Ostende.
1726. Verdrag met den Dei van Algiers.
1731. Karel VI heft de Compagnie op. De Staten erkennen en waarborgen de Pragmatieke Sanctie.
1740. Oostenrijksche Successie-oorlog. De Staten ondersteunen Maria Theresia.
Slagen bij Fontenoi (1745) en bij Rocoux (1746).
1747. De Franschen vallen in Staats-Vlaanderen. Willem Karel Hendrik Friso (Willem IV) erfstadhouder van al de provinciën. Verlies van Bergen-op-Zoom. Cronström.
1748. Vrede van Aken.

De Republiek bekomt alle op haar gemaakte veroveringen terug. Partijschappen. Onlusten. Belastingen: pachterijen.

1751. Dood van Willem IV. Willem V. Zijne moeder, Anna van Engeland, gouvernante. De hertog van Brunswijk-Wolfenbittel.
Oorlog tusschen Frankrijk en Engeland (1755 — 1763). De Staten besluiten tot de onzijdigheid. D'Afry.
1759. Dood van Anna. De hertog van Brunswijk-Wolfenbittel, voogd.
1766. Willem V aanvaardt de regeering. Akte van Consulentschap.

J. n. C.

1772. Willem I, koning der Nederlanden , geboren.
1780. De Amsterdamsche kooplieden sluiten een handels- en vriendschapsverdrag met de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.
1780. Vierde Engelsche oorlog.
1781. Slag bij Doggersbank. J. A. Zoutman. Parker. Keizer Jozef II vernietigt het Barrière-tractaat. Opening der Schelde.
1784. Vrede van Versailles. Verlies van Negapatnam. De hertog van Brunswijk-Wolfenbüttele verlaat ons land.
1785. Geschillen met Jozef II bijgelegd. Afstand van Lillo en Liefkens-hoek. Sluiting der Schelde tegen betaling van $9\frac{1}{2}$ millioen gulden. Uitbreiding der partijschappen : Patriotten en Prinsgezinden. Oprichting van vrijkorpsen. Willem V in zijne waardigheid geschorst.
1787. De prinses wordt aan de Goejanverwellesluis aangehouden. Inval der Pruisen. Willem V in zijne waardigheid hersteld. Vele patriotten zoeken eene schuilplaats in Brabant en Frankrijk.
1788. Akte van garantie. Het stadhouderschap wordt door alle gewesten als eene deel der Unie verklaard. Groote Staatsomwenteling in Frankrijk (1789.)
1792. De Franschen veroveren de Oostenrijksche Nederlanden. De Westindische maatschappij vernietigd.
1793. De Franschen verklaren den oorlog aan den Stadhouder der Republiek en den koning van Engeland. Dumouriez rukt in Staats-Brabant : Breda, Geertruidenberg, Klundert, Willemstad. Nederlaag der Franschen aan de Maas. De Franschen uit België verdreven.
1794. Herovering van België door de Franschen. Pichegru verovert Staats-Brabant en neemt Nijmegen in. Daendels.
1795. De Franschen in Holland. Willem V wijkt naar Engeland. Onze vloot in handen der Franschen. Bataafsche Republiek.

VIJFDE TIJDVAK.

Fransche overheersching.

J. n. C.

1795. Haagsch verdrag.

Frankrijk erkent de Bataafsche Republiek. Betaling van 100 *millioen gulden*, afstand van *Staats-Vlaanderen*, *Staats-Limburg* met *Venloo* en *Maastricht* en vrije vaart op de *Schelde*, de *Maas* en den *Rijn*; onderhoud van 25,000 Franschen.

1795. Oorlog met Engeland. Verlies van vele onzer koloniën.

1796. De Vice-Admiraal Lucas geeft zich over. Nederlaag der Hollandsche vloot onder De Winter bij Kamperduin.

1798. Eerste Staatsregeling.

Zij bestond uit een *vertegenwoordigend lichaam*. (Eerste en Tweede kamer) met een *uitvoerend bewind* van vijf leden. Algemeene kas voor *geldmiddelen*. Vrijheid van *Godsdienst*.

1799. Landing der Engelschen en Russen in Noord-Holland.

Hunne nederlaag bij Bergen en Castricum. Story geeft zijne vloot bij Wieringen gewillig aan de Engelschen over.

1800. Oostindische Maatschappij vernietigd.

1801. Tweede Staatsregeling.

Zij bestond uit een *Staatsbewind* van twaalf leden, met een *wetgevend lichaam* van 35 leden. Raden voor de *geldmiddelen* en koloniën en van *algemeen bestuur*.

1802. Vrede van Amiëns. De Engelschen geven onze koloniën terug, behalve Ceylon.

1803. Hernieuwing van den oorlog met Engeland.

Al onze bezittingen gaan langzamerhand weder verloren.

1805. Derde Staatsregeling. R. J. Schimmelpenninck, *Raadpensionaris*.

Hij heeft de *uitvoerende macht*, regelt de *krijgsmacht*, beheert de *geldmiddelen*, benoemt *gezanten* en draagt de *wetten* voor. Het *wetgevend lichaam* van 19 leden vertegenwoordigt het volk. *Staatsraad*.

J. n. C.

Regeling der belastingen. Patenten. Wet op het Lager onderwijs. (1806).

1806. Koninkrijk Holland. Louis Napoleon, koning.

Ministers. Staatsraad van 13 leden. Wetgevend lichaam van 39 leden.

Het koninkrijk bestond uit 10 departementen: *Amstelland, Maasland, Zeeland, Utrecht, Gelderland, Overijsel, Drente, Groningen, Friesland en Brabant.*

1806. Napoleon voert het Continentaal-stelsel in.

1807. Afstand van Vlissingen. Oost-Friesland en Jever met Holland vereenigd.

Leiden door het springen van een kruitschip geteisterd.

1809. Nieuw wetboek (Code Napoleon). Landing der Engelschen in Zeeland. Bombardement van Vlissingen. Walcheren, Schouwen en Duiveland veroverd.

Afstand van *Brabant, Zeeland* en een gedeelte van *Gelderland en Holland*. Fransche troepen 6000 man. Douanen.

1810. Inlijving van ons land bij het Fransche keizerrijk. Le Brun, hertog van Plaisance, gouverneur.

Indeeling des lands in 9 departementen: *Monden van de Schelde, van de Maas, van den Rijn, Boven-IJsel, Zuiderzee, Monden van den IJsel, Friesland, Wester- en Ooster-Eems.* Amsterdam, de derde hoofdstad des rijks.

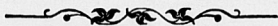
Tiërceering der staatsschuld. Militaire conscriptie.

1812. Tocht van Napoleon naar Rusland.

Garde d'honneur (eerewacht) 1813.

1813. Slag bij Leipzig. De Noord-Nederlanders schudden het Fransche juk af.

VAN HOGENDORP, VAN DER DUYN van *Muasdum*, VAN LIMBURG STRUM. WILLEM I, *souvereine vorst* der Vereenigde Nederlanden (1813 — 1815).



ZESDE TIJDVAK.

Het Koninkrijk der Nederlanden.

KONINGEN.

Willem I. . . 1815 — 1840. Willem III. 1849 — heden.
 Willem II. . . 1840 — 1849.

J. n. C.

1814. Napoleon naar Elba. Congres van Weenen.

Staatsregeling. Ééne kamer door de provinciale Staten gekozen, een vierde uit den adel. *Provinciale Staten, Raad van State, Rekenkamer.*

Verdeeling des lands in 9 provinciën: *Holland, Zeeland, Brabant, Gelderland, Utrecht, Overijsel, Drente, Groningen en Friesland.*

1815. Vereeniging van Noord- en Zuid-Nederland. Willem I, koning. Napoleon weder in Frankrijk. Slag bij Waterloo.

Quatre-Bras, Ligny. Napoleon, Ney, Wellington, Blücher, Prins Willem van Oranje. Napoleon op St.-Helena.

Herziening der Grondwet. *Eerste en Tweede kamer. Provinciale Staten.* De *Belgen* boden grooten wederstand bij de invoering der gewijzigde grondwet; zij werd met eene meerderheid van 269 stemmen op de 1323 aanwezigen verworpen. De koning verklaarde ze niettemin voor aangenomen.

De *Zuidelijke Nederlanden* bestonden uit: *Zuid-Brabant, Limburg, Luxemburg, Oost- en West-Vlaanderen, Henegouwen, Namen, Luik en Antwerpen.*

1816. Algiers bedwongen. Van der Capellen. Exmouth.

1818. Opstand van den Sultan van Palembang.

1821. Herstelling van het Nederlandsch gezag in Palembang, op Borneo en Sumatra. De Kock.

1825. Opstand op Java. De Kock, Van Geen.

1830. De Kock eindigt den oorlog op Java. Oproer in België.

De veroordeeling van de *Broglie* (1817), de invoering der *Nederlandsche taal in Vlaanderen*, verschillende den Belgen vreemde *belastingen*, de oprichting van het *Philosophisch collegie* (1825), de niet ten uitvoerbrenging van het met den Paus gesloten *concordaat* (1827), de *drukperswèt* en de belemmering der vrijheid van *onderwijs* waren de hoofdoorzaken van het oproer in *België*.

J. n. C.

1830. Conferentie te Londen. Scheiding van Nederland en *België*. Bombardement van Antwerpen. Chassé. Koopman.

Nationaal Congres in *België*. Surlet de Chokier, regent. Leopold I, koning van *België*. 1831.

1831. Dood van Van Speijk. Tiendaagsche veldtocht van den Prins van Oranje.

Hasselt, Leuven. — Daine. Vier en twintig artikelen. Embargo op onze schepen. Gérard in *België*.

1832. De Franschen bemachtigen de citadel van Antwerpen. Chassé. Koopman verbrandt de vloot.

1839. Vrede met *België* te Londen.

WILLEM I erkent *België* als een onafhankelijken staat, mits eene rentebetaling van 5 millioen gulden. *Limburg* een hertogdom.

1840. Wijziging der grondwet. Koning Willem I doet afstand van de regeering. Willem II.

1843. De graaf van Nassau (koning Willem I) sterft te Berlijn.

1844. De minister Van Hall brengt eene vrijwillige geldleening van 127 millioen gulden tot stand.

Verlaging der rente. Partijen van behoud (conservatieven) en vooruitgang (liberalen).

1848. Grondwetsherziening.

De *kroon* is *erfelijk* in de mannelijke en vrouwelijke linie van het huis van *Oranje-Nassau*.

De **Koning** is onschendbaar, de **Ministers** zijn verantwoordelijk voor iedere regeeringsdaad.

De Koning bezit de *uitvoerende macht*; hij heeft het opperbevel over de zee- en landmacht, het opperbestuur over de koloniën en over de algemeene geldmiddelen, verklaart oorlog en sluit vrede, geeft adeldom, benoemt tot ridder en kan gratie verleen.

De **Ministers** zorgen voor de uitvoering der wetten en stellen in naam des Konings nieuwe voor. Er zijn zeven *Departementen* of Ministeriën: van Binnenlandsche Zaken, Buitenlandsche Zaken, Justitie, Oorlog, Financiën, Marine en Koloniën.

De Koning deelt de *wetgevende macht* met de *Staten-Generaal*.

De **Staten-Generaal** vertegenwoordigen het gansche Nederlandsche volk; zij bestaan uit de *Eerste* en de *Tweede Kamer*.

Het aantal leden van de **Tweede Kamer** wordt bepaald naar de bevolking van het rijk; één lid voor iedere 45,000 bewoners. Zij hebben zitting voor vier jaren; om de twee jaar treedt de helft af. Aftredende leden zijn herkiesbaar. Ieder meerderjarig Nederlander, in het volle genot zijner burgerlijke en burgerschapsrechten, die eene bepaalde som in de belasting betaalt, is kiezer, d. i. hij heeft het recht, zijne stem te geven bij het verkiezen van een lid der Tweede Kamer.

De Tweede Kamer ontvangt alle wetsvoordrachten; zij beraadslaagt en stemt daarover. Zij heeft het recht zelf wetten voor te stellen (*initiatief*), verandering in de wet te brengen (*amendement*), onderzoek naar regeeringsdaden in te stellen (*enquête*) en om inlichtingen te vragen aan een minister of aan de geheele regeering (*interpellatie*).

De **Eerste Kamer** telt 39 leden, die door de Provinciale Staten gekozen worden uit de hoogstaangeslagenen in de directe belasting en zitting hebben voor 9 jaar; om de drie jaar treedt een derde af. Aftredende leden kunnen herkozen worden.

De wetsvoordrachten, door de Tweede Kamer aangenomen, worden door haar goed- of afgekeurd, en krijgen door de koninklijke *sanctie* kracht van wet.

De **Raad van State** is een college door de Grondwet ingesteld om den Koning voor te lichten. Hij onderzoekt alle voorstellen van wet, eer ze aan de Tweede Kamer aangeboden worden.

De **Provinciale Staten** regelen en bestaren de zaken hunner provincie, onder voorzitting van een *Commissaris des Konings*; de leden worden gekozen door dezelfde kiezers als die der Tweede Kamer. Zij hebben zitting voor zes jaar, om de drie jaar treedt de helft af. Eene uit en door hen gekozen commissie voor de dagelijksche leiding der zaken vormt de *Gedeputeerde Staten*.

De **Gemeente** wordt bestuurd door een *Raad* onder voorzitting van den *Burgemeester*. De leden van den gemeenteraad worden gekozen door kiezers, die de helft der som in de belasting

betalen, voor de kiezers der Tweede Kamer bepaald. De *Wethouders*, door de leden uit hun midden gekozen, vormen met den Burgemeester het *Dagelijksch Bestuur*.

Zowel de *Commissarissen des Konings* als de *Burgemeesters* worden door den Koning benoemd.

De **rechterlijke macht** straft de overtreders der *wetten* en beslist de geschillen in de aan haar onderworpen *burgerlijke zaken*. Voor het geheele rijk bestaat een opperst gerechtshof (*Hooge Raad*.) De Koning kiest de leden uit eene voordracht van vijf personen, door de Tweede Kamer opgemaakt; terwijl hij uit de leden den president benoemt en rechtstreeks den advocaat- en den procureur-generaal aanstelt.

Verder heeft men nog :

- 1^o. *Vijf gerechtshoven*, samengesteld uit een president, raadsheeren, een procureur- en een advocaat-generaal.
- 2^o. *Arrondissemens-rechtbanken*, samengesteld uit een president, rechters en een officier van Justitie.
- 3^o. *Kantongerechten*, bestaande uit een rechter en een griffier.

J. n. C.

1849. Dood van Willem II. Willem III, koning. Bali geheel aan het Nederlandsch gezag onderworpen. Michiels. Van Swieten.

1852. Het Haarlemmermeer droog gemaakt.

1853. Herstelling der Bisschoppelijke Hierarchie in Nederland, aangekondigd door de instelling van vijf nieuwe Bisdommen.

Utrecht, Haarlem, 's-Bosch, Breda en Roermond. Monseigneur J. ZWIJSEN, vierde Aartsbisschop van *Utrecht*.

1853. Aprilbeweging. Val van Thorbecke. Van Hall. Wet op de kerkgenootschappen.

1857. Wet op het Lager onderwijs. Van Rappard.

1863. Regeling van het Middelbaar onderwijs. Thorbecke.

1867. Luxemburgsche questie. Tractaat van Londen. Van Zuylen.

1872. Afstand van onze Afrikaansche bezittingen aan Engeland. Sumatra.

1873. Oorlog met Atchin. Köhler. Van Swieten. Pel. Van der Heyden.

1878. Nieuwe wet op het Lager onderwijs. Kappeyne.



LETTEREN.

De Letterkunde is de getrouwe afspiegeling van den geest des tijds en van het karakter eens volks; vandaar, dat zij met de beschaving en ontwikkeling van een volk gelijken tred houdt.

I. *Oud-Nederlandsche letteren vóór het midden der 12^{de} eeuw.*

Bernlef. Roswitha. Hildebrands- en Lodewijkslied.

Middel-Nederlandsche letteren, 1150 — 1550.

Van Maerlant. Melis Stoke. Jan van Leeuwen. Anna Beyns. Thomas van Kempen. Erasmus.

Rederijkers in Holland. Kamers—feesten. De Kamer „In liefde bloeiende” te Amsterdam.

II. *Nieuwe Nederlandsche letteren*, 1550 — 1800.

a. *Gouden tijdperk onzer letterkunde*, 1550 — 1675.

Marnix van St.-Aldegonde 1598. Brederode 1618. Camphuyzen 1626. Hooft 1647. Anna 1651 en Maria Tesselschade Visscher 1649. Cats 1660. De Decker 1665. Anslø 1669. Van den Vondel 1679. Van der Goes 1684. Brandt. 1685. Huygens 1687. Coster's Academie 1617.

b. *Verval onzer letterkunde*, 1675 — 1800.

Luyken 1712. Ten Kate 1731. Poot 1733. Willem 1768 en Onno Zwier van Haren 1779. Wagenaar 1773. De Lannoy 1782. Bellamy 1786. Van Alphen 1803. Nieuwland 1804. Bekker en Deken 1804. Stijl 1804. Kluit 1807.

III. *Nieuwere Nederlandsche letteren*, 1800 — heden.

Helmers 1813. Borger 1820. Feith 1824. Bilderdijk 1831. Loots 1834. Staring 1840. Le Sage ten Broek 1841. Weiland 1841. Van der Palm 1841. Siegenbeek 1854. Van der Hoeven 1855. Tollens 1856. Da Costa 1860. Broere 1860. De Génestet 1861. Van Lennep 1868. Te Winkel 1868. Bogaers 1871. Van Dale 1873.



*Ter Drukkerij van het R. K. JONGENS-WEEESHUIS zijn
onder meer andere de volgende schoolwerkjes uitgegeven.*

- Lentebloesem. Leesoefeningen ter bevordering eener
beschaafde uitspraak en van den goeden leestoon,
ingericht voor de hoogste klasse der Katholieke
Burgerscholen en voor jeugdige Kweekelingen.
- Korte Geschiedenis van het Oude Testament, ten ge-
bruike van Katholieke scholen en huisgezinnen.
- Dito Nieuwe Testament.
- Korte Geschiedenis des Vaderlands, ten dienste van
Katholieke Scholen.
- Beknopt overzicht en Tijdrekenkundige Tafel van de
voornaamste Gebeurtenissen der Algem. Geschiedenis.
- Chronologisch overzicht van de Geschiedenis der
Nederlanden.
- De Kleine Taalvriend. Taaloefeningen voor de lagere
school. 1^e Stukje.
- Taal en Stijl. Eerste Cursus, ten dienste van de
laagste klasse van R. K. Opvoedingsgestichten en
voor de Lagere Scholen.
- Oefeningen ter herhaling en uitbreiding van Taal en
Stijl, 1^e Cursus.
- Taal en Stijl. Tweede Cursus, ten dienste der mid-
delste klasse van R. K. Opvoedingsgestichten en
der Scholen voor gewoon en meer uitgebreid lager
onderwijs.
- Oefeningen ter herhaling en uitbreiding van het
geleerde in Taal en Stijl, 2^e Cursus.
- Taal en Stijl. Derde Cursus, ten dienste der hoogste
klasse van R. K. Opvoedingsgestichten en voor an-
dere inrichtingen van onderwijs.
- Meetkundig leer- en rekenboek of handleiding in de
vormleer bij het gewoon en meer uitgebreid lager
onderwijs. Eerste en tweede gedeelte.
-

